

Grębecka, Wanda

130-lecie Komisji Fizjograficznej AU

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/2, 196-197

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

genealogicznych, zastosowanym do rejestracji rodzin szlacheckich ziemi dobrzyńskiej.

Referaty ukierunkowane były, przede wszystkim, na problematykę związaną z tworzonymi bazami danych, niemniej każdy z prelegentów dołączał tytułem wstępu wiadomości z dziejów opracowywanych archiwaliów, czasami niestety nie burzliwych i bardzo interesujących. Szczególnie ciekawe były dokonania ostatnich lat, po otwarciu się możliwości szerszej penetracji archiwów dawnych republik radzieckich. Niestety, wzorowo utrzymana przez prelegentów dyscyplina ograniczała wystąpienia do piętnastu minut, co pozostawiało bardzo mało czasu na dygresje.

Archiwum Głównemu Akt Dawnych należą się wyrazy uznania i zachęty do organizowania w przyszłości kolejnych spotkań tego rodzaju. Są one istotne nie tylko z punktu widzenia badaczy. Archiwum Główne Akt Dawnych jest z całą pewnością wiodącą instytucją archiwalną w kraju. Jego działalność w zakresie opracowania zasobu i aktywność na polu naukowym wytycza kierunki dla innych placówek i w pewnym sensie nadaje ton w środowisku. Podkreślić bowiem należy, że zgromadzona na sali publiczność składała się z badaczy, wykorzystujących na codzień pomoce archiwalne w swych poszukiwaniach, i z pracowników innych archiwów, którzy przyszli zapoznać się z tym co się robi w AGAD. Poza tym, spotkanie to miało również walor informacyjny z czysto historycznego punktu widzenia. Sprawy związane z opracowywaniem konkretnych baz danych wielokrotnie były pretekstem do uwag o drobnych choć istotnych odkryciach faktograficznych, dokonanych w trakcie kompleksowego rozpoznawania źródeł, np. uściślenia do wydrukowanych już spisów urzędników staropolskich. Informacje te najczęściej jeszcze nie zostały opublikowane, w związku z czym po raz pierwszy wchodziły publicznie w obieg naukowy. Jedynym zarzutem, jaki można postawić organizatorom, który jednocześnie jest postulatem na przyszłość, jest kwestia zrezygnowania z ogólnej dyskusji po części pierwszej i przerwienie jej w całości do części poświęconej prezentacji baz danych. Wydaje się, że ogólna dyskusja, utrzymana w rozsądnych ramach czasowych, byłaby jednak celowa.

Jacek Soszyński
(Warszawa)

130 LECIE KOMISJI FIZJOGRAFICZNEJ AU

W dniu 15 grudnia 1995 r. odbyła się Sesja poświęcona Komisji Fizjograficznej. Sesja została zorganizowana przez Zespół Historii Biologii przy Instytucie Historii Nauki PAN i Komisję Historii Nauk Przyrodniczych Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN i odbyła się w siedzibie IHN w Pałacu Staszica w sali 19.

Komisja Fizjograficzna została zorganizowana jeszcze przy Towarzystwie Naukowym Krakowskim, przejęta następnie przez AU i po I wojnie światowej przez PAU. Działała do czasu powołania Polskiej Akademii Nauk. Sesja była drugim z kolei zebraniem omawiającym dzieje tej zasłużonej instytucji. Pierwsze odbyło się w Krakowie w czerwcu 1995 r., w gmachu na Sławkowskiej 17 i poświęcone było stuleciu zorganizowania Muzeum Komisji, działającym do dziś oraz omówieniu badań zoologicznych. Sprawozdanie z krakowskich uroczystości przekazał prof. dr Jerzy Pawłowski.

Organizatorzy sesji ograniczyli tematykę obrad do okresu zaborów (1865–1918) kiedy to Komisja była jedną z najważniejszych instytucji, organizujących polskie badania przyrodnicze, przede wszystkim fizjografię kraju. Po I wojnie światowej sytuacja odmieniła się i Komisja włączyła się, jako jeden z elementów, w system nauki w odrodzonej Polsce. Członkami Komisji Fizjograficznej przez cały okres jej trwania byli najwybitniejsi polscy przyrodnicy.

Na sesji wygłoszono następujące referaty: *Rola Komisji Fizjograficznej w poznaniu szaty roślinnej Galicji* (Alicja i Bogdan Zemankowie – Kraków); *Szata roślinna Królestwa Polskiego na łamach „Sprawozdania Komisji Fizjograficznej” do roku 1918* (Wanda Grębecka – Warszawa); *Badania geograficzne Galicji w świetle „Sprawozdań Komisji Fizjograficznej” do roku 1918* (Aldona Ertman – Warszawa); *Komisja Fizjograficzna jako mecenas badań fizjograficznych* (Piotr Köhler – Kraków); *Mykologia w wydawnictwach Akademii Umiejętności* (Tomasz Majewski – Warszawa).

Zarówno referenci, jak i dyskutanci podkreślali integracyjną rolę Komisji, która powołana w zasadzie do badań Galicji, objęła swoimi wpływami cały obszar I Rzeczypospolitej. Podkreślano kulturotwórcze znaczenie jej wydawnictw, zwłaszcza „Sprawozdań Komisji Fizjograficznej”, których 52 tomy wydane do roku 1917 były znaczącym do dziś dokumentem stanu naszej przyrody i stopnia jej zbadania do końca XIX wieku. Podniesiono również rolę wydanej przez Komisję *Instrukcji badawczej* oraz planu pracy. (*Instrukcja dla członków sekcji botanicznej Komisji Fizjograficznej, Zarys planu pracy w przedmiocie zbadania botanicznego kraju wykonać się mających*). Oba dokumenty napisał Ignacy Rafał Czerwiakowski. Są one zamieszczone w T. 1: 1867 s. 90–94. Ponadto w tym samym tomie opublikowano tłumaczoną z niemieckiego *Instrukcję dla badaczyw pojawów w świecie roślinnym*, s. 94–107. Instrukcje te, napisane są w oparciu o postępy ówczesnej fizjografii europejskiej, służyły rozproszonym badaczom, jako metodologiczne wskazówki do ich, oderwanej od naukowych ośrodków, pracy.

Dorobek naukowy uczonych, działających pod auspicjami Komisji Fizjograficznej, był ogromny i do dziś korzystają z niego fizjografowie zarówno Polski, jak i Litwy i Ukrainy.

Wanda Grębecka
(Warszawa)